

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ГУЛЕЦЬКА ЯНА ГАВРИЛІВНА

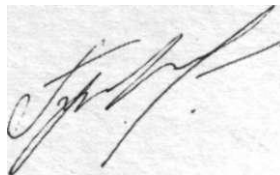
УДК 378.035 (073):008 (1-87)

**ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
В УНІВЕРСИТЕТАХ США**

13.00.01 - "Загальна педагогіка та історія педагогіки"

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ -2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Бердянському державному педагогічному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Приходько Микола Ілліч,
Мелітопольський державний педагогічний університет,
кафедра соціальної педагогіки та дошкільної освіти, завідувач.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Лавриченко Наталія Миколаївна,
Інститут педагогіки АПН України,
завідувач лабораторії порівняльної педагогіки;

кандидат педагогічних наук
Мукан Наталія Василівна,
Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри іноземних мов Інституту гуманітарних і соціальних наук.

Захист відбудеться 13 червня 2008 р. о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.001.16 в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, аудиторія 314.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, аудиторія 12.

Автореферат розісланий 12 травня 2008 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М. Москаленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Орієнтація України на інтеграцію в європейське та світове товариство актуалізувала сучасні міжнародні тенденції, зокрема й у сфері освіти, однією з яких є полікультурна спрямованість розвитку вищої освіти. Акцент на закладені у різноманітних культурах цінності сприяє збереженню загальнолюдських ідеалів, організації суспільства на засадах плюралізму культур, гуманізму, свободи, рівності, демократії та соціальної справедливості. Врахування зарубіжного досвіду полікультурної освіти сприятиме втіленню нових педагогічних стратегій у навчання студентської молоді нашої країни.

Процес впровадження полікультурної освіти координують на міжнародному рівні різноманітні форуми й організації: ЮНЕСКО, Рада Європи, Міжнародне бюро освіти тощо. В Україні ідеї полікультурності та розуміння необхідності їх реалізації знайшли своє відображення в таких основних державних документах про освіту, як Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), «Концепція громадянського виховання» (2000р.), «Національна доктрина розвитку освіти» (2002р.); полікультурні компетентності включено до «Державного стандарту базової та повної шкільної освіти» (2003р.).

Реформування освіти в Україні спрямоване на культуроцентричну парадигму, що передбачає нові підходи до підготовки студентської молоді в університетах. Врахування ідей полікультурності сприятиме гармонійному розвитку особистості, толерантному ставленню до інших етносів і культур, налагодженню добросусідських відносин, діалогу культур, ефективному вирішенню конфліктів, встановленню взаєморозуміння та миру.

У контексті виконання завдань, які Україна визначила для себе на сучасному етапі, на особливу увагу заслугове теоретичний і практичний досвід полікультурної освіти вищих навчальних закладів провідних країн світу, а саме СІНА. У другій половині ХХ століття американські науковці та педагоги активно розробляли та впроваджували в освітню практику концепцію полікультурності, яка мала значний вплив на формування полікультурного підходу в системі вищої освіти багатьох країн. Створені педагогами СІНА різноманітні навчальні матеріали, стратегії навчання, конкретні рекомендації з організації полікультурної освіти можуть бути цікавими українським педагогам-теоретикам і практикам при реалізації завдань полікультурної освіти в нашій країні.

Зарубіжною педагогічною наукою вже накопичено значний досвід у розробленні питань полікультурної освіти. Теоретичне обґрунтування сучасних підходів до полікультурної освіти в американській педагогіці здійснено такими вченими, як Г. Бейкер (G. Baker), Д. Бенкс (J. Banks), К. Беннет (C. Bennet), Д. Ваврус (D. Vavrus), А. Віллеґас (A. Villegas), Ю. Гарсія (E. Garcia), Ж. Гей (G. Gay), Д. Голлнік (D. Gollnick), П. Горські (P. Gorski), К. Грант (C. Grant), Т. Гуд (T. Good), Д. Гудлед (J. Goodlad), Л. Дарлінг-Геммонд (L. Darling-

Gemmond), Л. Дерман-Спаркс (L. Derman-Sparks), Г. Жиру (H. Giroux), Ж. Ірвін (J. Irvine), К. Кларк (C. Clark), Г. Ледсон-Біллінгс (G. Ladson-Billings), П. Макларен (P. McLaren), С. Ньето (S. Nieto), П. Ремсі (P. Ramsey), Д. Садкер (D. Sadker) та М. Садкер (M. Sadker), К. Слітер (C. Sleeter), А. Тідт (I. Tiedt), П. Тідт (P. Tiedt), М. Фуллан (M. Fullan), Е. Холлінс (E. Hollins), К. Цейхнер (K. Zeichner), Ф. Чінн (P. Chinn) та іншими.

В Україні та країнах СНД окремі аспекти полікультурної освіти були предметом наукових досліджень як українських (Г. Балл, В. Болгаріна, Л. Волик, О. Глузман, Л. Голік, Л. Гончаренко, О. Грива, О. Заболотна, І. Зязюн, В. Каврайський, О. Ковальчук, М. Красовицький, М. Лещенко, Н. Лавриченко, І. Лощенова, О. Мілютіна, Н. Терентьева, Л. Черток, Н. Якса), так і російських науковців (З. Малькова, Б. Вульфсон, М. Макаєв, С. Наушабаєва, Н. Нікандров, Т. Рюлькер, О. Джуринський, Г. Дмитрієв, О. Гаганова). Водночас потребують належного теоретичного обґрунтування та подальшого розроблення проблеми полікультурної освіти студентської молоді у вищих навчальних закладах.

Таким чином, актуальність проблеми зумовила вибір теми дисертаційного дослідження: «**Полікультурна освіта студентської молоді в університетах США**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми наукового комплексного дослідження кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету «Інноваційні технології у підготовці сучасного вчителя» (протокол № 17 від 18.09.2003 р.). Тему дослідження затверджено вченою радою Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 1/411-08 від 29.01.2004 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 4 від 25.04.2006 р.).

Мета дослідження - здійснити комплексний аналіз теоретичних засад змісту, форм і методів полікультурної освіти студентів в університетах США; розробити методичні рекомендації щодо використання американського досвіду в Україні.

Відповідно до визначеної мети було сформульовано такі **завдання дослідження**:

- проаналізувати концептуальні підходи до з'ясування сутності поняття полікультурної освіти;
- дослідити генезис полікультурної освіти в педагогічних реаліях США;
- схарактеризувати особливості полікультурної освіти студентів педагогічних факультетів в університетах США;
- визначити зміст, форми та методи підготовки студентів педагогічних факультетів до професійної діяльності в полікультурному середовищі;
- розробити методичні рекомендації щодо застосування американського досвіду полікультурної освіти студентської молоді у вищих навчальних закладах України.

Об'єкт дослідження - полікультурна освіта американської молоді.

Предмет - зміст, форми та методи полікультурної освіти студентів педагогічних факультетів сучасних університетів США.

Концептуальні ідеї дослідження: полікультурна освіта студентської молоді - це частина професійної освіти, спрямована на засвоєння культурно-освітніх цінностей інших культур на основі знання особливостей своєї етнокультурної групи, а також взаємодії всіх культур на принципах взаємопорозуміння, толерантності, діалогу та плюралізму, що є засобом протистояння дискримінації, расизму, шовінізму.

Полікультурна освіта здійснюється шляхом уведення полікультурного компоненту у викладання дисциплін гуманітарного, соціально-політичного та етико-педагогічного циклу. Полікультурна освіта студентської молоді функціонально пов'язана з двомовною або багатомовною освітою. Особлива увага в університетах США приділяється полікультурній освіті студентів педагогічних факультетів з метою підготовки їх до роботи з диверситивними учнями, покращення освітніх умов та забезпечення справедливої та рівноправної освіти для кожного.

Порівняльно-педагогічне дослідження генезису полікультурної освіти в університетах США дасть змогу: визначити шляхи вдосконалення сучасної професійної освіти, проаналізувати роль полікультурної освіти студентів у підготовці до діяльності у полікультурному середовищі, виявити позитивні аспекти американського досвіду полікультурної освіти молоді для сприяння розвитку вітчизняної освітньої системи в умовах інтеграції та глобалізації міжнародної педагогічної реальності.

Методологічною основою дослідження є положення теорії наукового пізнання про єдність теорії та практики, взаємозалежність процесів і явищ об'єктивної дійсності, що дає цілісне уявлення про сутність найбільш загальних освітньо-виховних проблем, про різнобічний і гармонійний розвиток особистості, системний підхід до порівняльного аналізу явищ в освітній сфері у контексті її розвитку. У своєму дослідженні ми виходили з положення про гуманістичну спрямованість освіти, філософських і психологічних положень про співвідношення національних і загальнолюдських цінностей, теорії глобалізації світових процесів, принципів суспільної спрямованості полікультурної освіти й виховання.

Теоретичну основу дослідження становлять положення та висновки щодо:

- теоретичних засад полікультурної освіти (А. Бенкс, Д. Бенкс, К. Беннет, Д. Вешбурн, П. Горські, К. Грант, Л. Дарлінг-Геммонд, П. Макларен, С. Ньето, П. Ремсі, К. Слітер);
- диверситивності американського суспільства (Ю. Гарсія, Д. Голлнік, Л. Дерман-Спаркс, Г. Жиру, Ж. Ірвін, А. Каррі, В. Кросе, М. Меннінг, Х. Пассов, Д. Садкер, М. Садкер, В. Холл, Е. Холлінс, Ф. Чінн);

- полікультурної освіти майбутніх учителів (Н. Баррі, Д. Ваврус, Ж. Гей, Д. Гудлед, Н. Зімфер, М. Кохран-Сміт, Д. Лехнер, Ф. Мюррей, Д. Рід, Д. Ріджен, А. Тідт, П. Тідт, К. Хові, К. Цейхнер, І. Чішольм);

- ефективності програм підготовки майбутніх учителів (Д. Вісмер, Д. Волкер-Долхауз, А. Вудс, Т. Гуд, К. Джонсон, К. Кларк, С. Лоуренс, К. Макніл, Г. Плісент, С. Сарасон, В. Спаркс, С. Трент);

- методології компаративної педагогіки (Н. Абашкіна, Б. Вульфсон, О. Джуринський, Н. Дічек, Г. Дмитрієв, Н. Лавриченко, М. Лешенко, З. Малькова, О. Матвієнко, Л. Пуховська, О. Сухомлинська та інші);

- концепції освіти, виховання, навчання (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, М. Приходько та інші);

- розвитку професійно-освітньої галузі в умовах неперервної освіти (О. Глузман, О. Дубасенюк, В. Луговий, Н. Мукан, Н. Ничкало, В. Семиченко, С. Сисоева та інші);

- загальних питань педагогіки, професійної діяльності вчителя (О. Глузман, Р. Роман, Т. Сущенко, Т. Кошманова, Т. Чувакова та інші);

- питань розвитку полікультурної освіти (Г. Абібулаєва, В. Болгаріна, О. Гаганова, Л. Голік, Г. Дмитрієв, О. Ковальчук, І. Лощенова, С. Наушабаєва, О. Гаганова, Н. Якса та інші).

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та визначених завдань на різних етапах наукового пошуку було використано такі методи дослідження: вивчення, аналіз, зіставлення, систематизація та класифікація наукової психолого-педагогічної та методичної літератури, державних документів з метою узагальнення дослідницьких матеріалів із проблеми дослідження, формулювання висновків; системний аналіз досліджуваних педагогічних явищ як таких, що розвиваються у контексті інтеграції та глобалізації світових процесів; метод порівняльно-історичного аналізу, що передбачає ретроспективно-компаративне вивчення досліджуваної проблеми, дає змогу виявити причинно-наслідкову та історичну зумовленість її виникнення, і простежити закономірності та тенденції педагогічного розвитку даної проблеми; інтерв'ювання викладачів американських університетів, участь у роботі міжнародних семінарів з метою безпосереднього комунікативного контакту з педагогами та науковцями США.

Джерельна база дослідження. Монографії та публікації з проблеми дослідження зарубіжних і вітчизняних авторів; документи міжнародних організацій щодо професійної підготовки студентів в умовах університету, їхнього статусу та функцій (ЮНЕСКО; ООН); законодавчі акти в галузі освіти США, документи департаментів освіти США, статистичні дані про розвиток полікультурності у вищих навчальних закладах США - Національного центру освітньої статистики (National Center for Education Statistics); Департаменту освіти Сполучених Штатів (US Department of Education); доповіді державних освітніх установ, громадських організацій про стан, тенденції і перспективи

розвитку педагогічної освіти (National Board for Professional Teaching Standards; National Commission on Teaching and America's Future; American Association of Colleges for Teacher Education); матеріали інформаційного центру педагогічних ресурсів (ERIC, EBSCO); матеріали американського консультативного центру (Educational Advising Center - Alumni Resource); аналітичні матеріали науково-педагогічних центрів, асоціацій та університетських дослідних лабораторій, зокрема Центру полікультурної освіти (Center for Multicultural Education), Національної асоціації полікультурної освіти (National Association for Multicultural Education); Інтернет-ресурси (матеріали, розташовані на сайтах освітніх центрів і навчальних закладів США); педагогічна періодика США (The Journal of Higher Education, Education Week, Educational Leadership, Theory into practice, Teachers College Record, Phi Delta Kappan); наукові праці (монографії, дисертації, статті) українських і російських науковців; матеріали наукових конференцій, присвячених проблемам розвитку професійної освіти.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 60-ті роки ХХ - початок ХХІ століття - період становлення та розвитку ідей і практики полікультурної освіти у педагогічних реаліях США. Характерною ознакою нижньої межі була поява міжетнічних курсів, започаткування концепції поліетнічної освіти як передумови розвитку полікультурної освіти в американській педагогіці. Особливістю верхньої межі дослідження є сучасний стан полікультурної освіти студентів в університетах США.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають в тому, що *вперше* в Україні здійснено комплексний порівняльно-педагогічний аналіз полікультурної освіти студентів як складового компонента професійної освіти США; схарактеризовано концептуальні підходи до полікультурної освіти у вітчизняному та зарубіжному контексті; визначено етапи розвитку ідей полікультурної освіти в США; визначено зміст полікультурної освіти; конкретизовано форми та методи полікультурної підготовки студентів в університетах США, серед яких специфічними є освітньо-етнографічні (складання культурологічної автобіографії (cultural autobiography), кооперативне навчання (co-operative learning), етнографічні дослідження (ethnographic inquiry), крос-культурні моделювання (cross-cultural modulations), аналіз ситуацій полікультурного спілкування (case studies of multicultural communication situations), «польовий досвід» практичної діяльності (field experience)); подано модель полікультурної підготовки вчителя, яка складається з трьох взаємопов'язаних компонентів - курсу полікультурної освіти в університеті, практики у багатокультурному середовищі та інтернатури (першого року роботи у школі під наглядом вчителя-наставника); виокремлено ключові полікультурні компетентності студентів педагогічних факультетів; схарактеризовано основні поняття полікультурної освіти та зібрано їх у «Тезаурус», який може бути використаний в процесі полікультурної освіти студентської молоді у межах концептуального підходу до формування змісту програм підготовки майбутніх

педагогів; *подальшого розвитку* набули ідеї полікультурної спрямованості освіти й виховання майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах України; інноваційні ідеї та праці провідних американських науковців; американський досвід організації полікультурної освіти студентів; наукове обґрунтування понять «полікультурна освіта студентської молоді», «полікультурна компетентність», «культурна та мовна диверситивність».

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні результати дослідження можуть бути використані у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів України, введені до змісту курсів загальної педагогіки, порівняльної педагогіки, історії педагогіки, соціальної педагогіки. Проаналізовані програми підготовки студентів педагогічних факультетів в університетах США, статистичні дані, документи міжнародних та американських організацій щодо підготовки майбутніх фахівців до роботи у полікультурному середовищі сприятимуть збагаченню історико-педагогічних знань, кращому розумінню сучасного стану окресленої проблеми у США, співпраці педагогів, які працюють у двох освітніх системах.

У науковий обіг введено окремі факти і теоретичні положення, пов'язані зі становленням і розвитком полікультурної освіти студентської молоді у СИТА, окреслено шляхи їх творчого використання в сучасних умовах наближення вітчизняної професійної університетської освіти до світових стандартів.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес кафедри педагогіки вищої школи та управління освітніми закладами соціально-гуманітарного факультету та кафедри педагогіки факультету підготовки вчителів початкових класів Бердянського державного педагогічного університету (довідка від 14.11.2007 р. № 720/37), кафедри теорії та методики післядипломної освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка від 11.12.2007 р. № 01-14/621), педагогічного факультету Київського міського педагогічного університету імені Б.Д. Грінченка (довідка від 03.12.2007 р. № 626), кафедри психології і педагогіки факультету соціології Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (довідка від 12.11.2007 р. № 3000/290).

Розроблені методичні рекомендації щодо полікультурної освіти студентської молоді в університетах для викладачів і студентів вищих навчальних закладів можуть використовуватися для розвитку в них полікультурної компетентності, готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності у полікультурному середовищі, підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності педагогічних працівників.

Матеріали дисертації доцільно використовувати при підготовці підручників, навчально-методичних посібників, розробленні навчальних програм для вищих навчальних закладів різного рівня акредитації, спецкурсів і спецсеминарів, у процесі викладання курсів загальнопедагогічного циклу.

Особистий внесок автора - це 45 відсотків авторського змісту у наукових статтях, написаних у співавторстві з професором М.І. Приходьком, полягає у висвітленні результатів дослідження, що стосуються аналізу концептуальних підходів до з'ясування сутності поняття полікультурної освіти, виявлення тенденцій розвитку полікультурної освіти вчителів в університетах США.

Вірогідність результатів дослідження підтверджується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, комплексним застосуванням сучасних дослідницьких методів, адекватних предмету, меті й завданням дослідження, системним аналізом значного обсягу джерел, нормативних документів, статистичних матеріалів, історико-педагогічних і методичних праць, а також безпосередньою участю дисертантки в обговоренні проблеми полікультурної освіти з американськими фахівцями; позитивними результатами впровадження рекомендацій автора в університетах України.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських конференціях: VII та VIII Міжнародних науково-практичних конференціях «Вища технічна освіта: проблеми та перспективи розвитку в контексті Болонського процесу» (Київ, 2005, 2007), Всеукраїнській науковій конференції «Педагогіка професійної освіти» (Запоріжжя, 2007), Міжнародній науково-методичній конференції «Сучасні освітні технології у вищій школі» (Київ, 2007), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість XXI століття: проблеми виховання та шляхи їх вирішення» (Київ, 2007), XIV Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховання громадянина» (Слов'янськ, 2007), Науково-практичній конференції «Пріоритетні напрямки підготовки вчителя іноземної мови у контексті вимог Болонського процесу» (Ніжин, 2007); V Міжнародній науково-методичній конференції «Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: методологія, досвід, перспективи» (Київ, 2007), Другому міжнародному конгресі «Українська освіта у світовому часопросторі» (Київ, 2007), Всеукраїнській науково-практичній конференції присвяченій пам'яті М.О. Корфа «І Корфовські педагогічні читання» (Бердянськ, 2007), Симпозіумі глобальної освітньої асоціації TESOL / Teachers of English to Speakers of Other Languages (Київ, 2007), на засіданнях кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету (Бердянськ, 2004-2007), засіданнях кафедри теорії та практики перекладу англійської мови Національного технічного університету України «Київського політехнічного інституту» (Київ, 2004-2007).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у 12 наукових працях, з них 10 написано без співавторів: 5 одноосібних статтях і 1 статті у співавторстві у фахових виданнях, затверджених ВАК України, 4 матеріалах конференцій і 1 статті у співавторстві, 1 навчально-методичній праці.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку

використаних джерел (295 найменувань, із них 150 - іноземними мовами) та 11 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 262 сторінки, основний зміст викладено на 183 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, визначено хронологічні межі та схарактеризовано джерельну базу, подано інформацію про апробацію результатів, публікації та структуру дослідження.

У першому розділі - «Теоретичні засади полікультурної освіти студентської молоді в університетах США» - з'ясовано стан дослідженості проблеми, схарактеризовано теоретичні засади, на яких ґрунтується полікультурна підготовка студентської молоді в американських університетах; висвітлено концептуальні підходи до з'ясування сутності поняття полікультурної освіти; визначено генезис полікультурної освіти у педагогічних реаліях США, схарактеризовано процеси реформування університетської освіти у руслі ідей полікультурності.

Встановлено, що концептуальні основи полікультурної освіти закладено у працях таких американських учених: К. Беннет, Д. Бенкс, А. Віллеґас, Д. Вешбурн, Ж. Гей, Д. Голлнік, П. Горскі, К. Грант, Л. Дерман-Спаркс, Г. Жиру, К. Цейхнер, К. Кларк, М. Кохран-Сміт, Г. Ледсон-Біллінґс, С. Ньюто, Д. Садкер та М. Садкер, К. Слітер, П. Тідт та А. Тідт, М. Хепберн, Ф. Чінн та інших.

Дослідження у сфері полікультурної освіти в сучасній американській педагогіці проводяться у різних напрямках: розвиток теоретичних засад полікультурної освіти (Д. Бенкс, К. Беннет, С. Ніето, П. Горскі), вивчення диверситивності американського суспільства (Л. Дерман-Спаркс, Ж. Ірвін, П. Ремсі, М. Меннінг), врахування соціополітичного контексту (П. Боуд, Д. Голлнік, С. Ніето, В. Паркер), в реаліях міжособистісних стосунків в умовах впливу глобалізаційних процесів (К. Грант, Д. Леї, Дж. Лінч, М. Сайн, Д. Джонсон, Р. Джонсон), в умовах шкільного навчання (М. Садкер, Д. Садкер, Т. Перрі), університетської освіти (Г. Болл, С. Беркович, Д. Доусет, Дж. Нордквіст, П. Ольсон, Л. Фрімен, Д. Боумен), педагогічної освіти (Н. Беррі, Д. Гудлед, Д. Лехнер, М. Ваврус, Ж. Гей, К. Цейхнер, П. Тідт та А. Тідт), білінгвальної й полілінгвальної освіти (Є. Труеба та Г. Труеба), формування курикулуму (А. Кінг, М. Рейс, Дж. Тімм, К.Кларк, Ф. Классен, І. Холіне) та інших. У процесі дослідження визначено, що полікультурна освіта розглядається американськими науковцями як концепція освітньої реформи.

З'ясовано, що концептуальними підходами до полікультурної освіти (К. Грант, К. Слітер) в американській педагогіці є: навчання студентів із альтернативним (особливим) розвитком та студентів, що належать до різних культурних груп; міжособистісні стосунки; навчання різних студентів в одній групі; мультикультурна / полікультурна освіта; мультикультурна / полікультурна освіта як соціальна перебудова.

Дослідження полікультурної освіти проводяться українськими та російськими вченими у різних аспектах. Історико-педагогічний аналіз розвитку теорії і практики полікультурної освіти здійснили вчені: О. Ковальчук, І. Лощенова, С. Наушабаєва, О. Гаганова. Проблеми полікультурного виховання розглядаються у дослідженнях О. Алексєєвої, Л. Волик, А. Солодкої, О. Сухомлинської; соціокультурний компонент освіти висвітлено в роботах О. Волошиної, О. Заболотної, Н. Лавриченко, Ю. Пасова, В. Сафонові. Полікультурна освіта в контексті діалогу культур розглядається такими вченими, як М. Бахтін, М. Певзнер, С. Черепанова, Л. Черток. Питання професійної підготовки у вищій школі СІЛА розкривають Л. Талалова, Т. Чувакова, Т. Кошманова, А. Лещенко, Н. Мукан, Р. Роман та інші. Ці підходи змістовно доповнюють один одного.

На основі зіставно-порівняльного аналізу основних понять дослідження («полікультурна», «мультикультурна», «багатокультурна», «інтеркультурна», «транскультурна», «міжкультурна», «кроскультурна» освіта, «полікультурне виховання», «інтернаціональне виховання») уточнено та теоретично обґрунтовано застосування поняття «полікультурна освіта» - це складовий компонент професійної освіти, спрямований на засвоєння культурно-освітніх цінностей інших культур на основі знання культури своєї етнокультурної групи, а також взаємодію всіх культур на принципах взаємопорозуміння, толерантності, діалогу та плюралізму, що є засобом протистояння дискримінації, націоналізму, расизму. Метою полікультурної освіти є забезпечення рівних освітніх можливостей для всіх представників різноманітних расових, етнічних, соціальних, культурних та інших груп.

Необхідність подолання міжетнічних конфліктів, боротьба американського населення за свої громадянські права та культурний плюралізм, виступи різних культурних груп за рівність і справедливість освітньої системи, підсилення федеральної участі у справах освіти обумовили актуалізацію ідей полікультурної освіти у США на початку 1970-х років.

Філософії культурного плюралізму, яка є основою сучасної полікультурної освіти в СІЛА, передували ідеології американізації та «плавильного казана», які впливали на освітні можливості та положення представників різноманітних меншин в американському суспільстві. Рух за інтергрупову освіту, що охопив лише частину навчальних закладів США у 30-ті роки ХХ століття, спричинив появу навчальних курсів (мультикультурних освітніх ініціатив), присвячених вивченню проблем расових взаємовідносин, історії та культури меншин.

На основі аналізу законодавчих актів, реформ у галузі освіти, ідеологій та концепцій в американському суспільстві, досліджено генезис полікультурної освіти у педагогічних реаліях США, умовно визначено етапи розвитку ідей полікультурності:

1) 60-ті - 70-ті роки ХХ ст. - політика сприяння культурному плюралізму - поява моноетнічних курсів переважно для представників меншин, розвиток поліетнічної освіти, хвиля реформ для поліпшення якості підготовки фахівців; розквіт білінгвальної освіти;

2) 70-ті - 80-ті роки ХХ ст. - актуалізація ідеології полікультурної освіти - формування концепцій полікультурної освіти, включення у викладання суспільних дисциплін матеріалів про національні меншини, складання навчальних планів, що передбачають вивчення культури етнічних груп;

3) 80-ті - 90-ті роки ХХ ст. - активізація досліджень полікультурної освіти - К. Грант, К. Слітер, Ж. Гей, С. Ньюто та інші науковці розробили нову, більш глибоку систему поглядів, що базувалася на ідеалах рівних можливостей та зв'язку освітніх реформ і соціальних змін; поява концепцій інтеркультурної та глобальної освіти;

4) 90-ті роки - початок ХХІ ст. - поширення полікультурної освіти як чинника реформування освітніх практик - розвиток нових підходів і освітніх моделей, навчання, побудоване на соціальній справедливості, критичному мисленні і рівних можливостях.

У дисертації виявлено, що значний вплив на розвиток полікультурної освіти в США мають такі державні і громадські організації, педагогічні спілки: Група Холмса, Національна рада з акредитації педагогічної освіти, Національна асоціація освіти, Національна мережа для оновлення освіти, Американська асоціація коледжів з підготовки вчителів, Національна асоціація полікультурної освіти.

Процеси реформування університетської освіти в США у руслі ідей полікультурності спрямовані на досягнення таких педагогічних результатів: забезпечення рівних можливостей у навчанні, обізнаність зі своєю та іншою культурами серед студентів та педагогів, полікультурність у програмах навчання, протистояння навчальних установ будь-яким проявам пригнічення чи упередження, реформування освітніх практик, які повинні відповідати сучасним запитам багатокультурного суспільства, входження на рівних правах представників меншин у глобальне суспільство. Зазначимо, що значний вплив полікультурної освіти простежується на всіх рівнях життя сучасного американського суспільства: законодавчому, виконавчому, юридичному, суспільному, освітньому.

У другому розділі - **«Особливості полікультурної педагогічної освіти студентів в університетах США»** - проаналізовано особливості полікультурної освіти студентів педагогічних факультетів в університетах США, схарактеризовано зміст, форми та методи підготовки студентів педагогічних

факультетів до професійної діяльності в полікультурному середовищі, досліджено чинники впливу на розвиток полікультурної компетентності студентів американських університетів.

Результати дослідження дають нам підстави стверджувати, що система вищої освіти США характеризується значною автономністю, але останнім часом простежується зростання впливу федеральної влади. Питання полікультурної освіти у національному масштабі регулюються такими федеральними законами, як «Про національні цілі освіти» (1990), «Про попередження відсіву учнів зі шкіл» (1991), «Про громадянські права» (1991), «Про рівні можливості» (1995).

Університети здійснюють підготовку фахівців для отримання ступеня бакалавра (Bachelor), магістра (Master) та доктора (Professional Doctor's degree/ Doctor of Philosophy). За останні десятиріччя в американській вищій школі відбувся найбільш динамічний розвиток в системі освіти: більше ніж удвічі, порівняно із 1970-ми роками, зросла кількість студентів, які отримали ступінь бакалавра, магістра та доктора в університетах США.

Аналіз університетських курікулумів свідчить, що до змісту сучасної полікультурної педагогічної освіти входять такі програми: Полікультурна освіта (Multicultural education), Багатомовна освіта (Multilingual Education), Білінгвальна освіта (Bilingual education), Спеціальна освіта (Special education), Крос-культурна освіта (Cross-cultural education), Культурна та мовна диверситивність (Cultural and linguistic diversity), Урбаністична та полікультурна освіта (Urban and multicultural education), Курікулум та викладання у полікультурному середовищі (Curriculum and Instruction in a Multicultural setting) та інші, які відображують принципи й ідеали полікультурної освіти.

У дисертації розглянуто та проаналізовано діяльність провідних державних і професійних організацій (Освітня Рада, Національне правління професійних учительських стандартів, Національна асоціація полікультурної освіти), і з'ясовано що вони мають значний вплив на розвиток полікультурної освіти студентської молоді, формування змісту полікультурної освіти, встановлення єдиних галузевих професійних стандартів; проводять наукові дослідження в цій сфері, організують конференції, семінари, розробляють програми та курси.

Як показує аналіз демографічного складу американських шкіл, культурно та мовно диверситивні школярі є сегментом національної освітньої системи, який досить швидко збільшується. З огляду на це, університети зосереджують особливу увагу на полікультурній підготовці студентів педагогічних факультетів для прищеплення їм умінь і навичок роботи з дітьми, які належать до різних етнокультурних груп.

Було з'ясовано, що полікультурна освіта студентів реалізується на основі таких принципів професійної підготовки: соціокультурного - розуміння процесу соціалізації, допомога студентам у адаптації до іншої культури та соціуму; мовного - володіння іншими мовами, вивчення й аналіз теорій і рівнів володіння іншою мовою; когнітивного - розуміння процесів пізнавальної активності

студентів, вміння адаптувати навчальний план, викладання й оцінювання відповідно до різних навчальних стилів; академічного - викладання з урахуванням культурної та мовної диверсифікованості студентів в усіх сферах змісту професійної освіти.

Зміст полікультурної освіти студентів в університетах США передбачає введення таких курсів: «Основи полікультурної освіти», «Регіональні питання полікультурної освіти», «Теорії змісту освіти», «Творче вирішення конфліктів», «Культура та історія етнічних меншин», «Основи білінгвальної освіти», «Розробка куракулуму полікультурної освіти», «Спеціальна освіта», «Основи американської освіти» та багато інших.

У дисертації з'ясовано, що при формуванні змісту полікультурної освіти студентської молоді враховуються: міждисциплінарний, порівняльний, концептуальний, проблемний, гуманістичний, культурологічний підходи. Вимогами до програм професійної підготовки є: відображення в них ідеалів плюралістичного американського суспільства, вільний від будь-яких стереотипів й упереджень зміст, неодмінне вивчення однієї чи більше іноземних мов, сприяння розвитку культурної та мовної грамотності, інтегрований, а не додатковий характер полікультурного компоненту як складової програм, достатня гнучкість. Цим завданням підпорядковані методи та форми організації навчального процесу в університетах США.

Особливий інтерес становлять освітньо-етнографічні методи навчання студентської молоді:

- «складання культурологічної автобіографії» - письмового опису свого культурного спадку, за допомогою чого студенти можуть скласти генеалогічне дерево своєї родини;

- «кооперативне навчання» - передбачає розповідь студента про своє життя, а діяльність інших полягає у схематичному зображенні впливів різних культур на життя оповідача;

- «етнографічні дослідження» - ціннісна практика полікультурної підготовки студентів, яка охоплює різні способи ознайомлення з культурами своїх учнів - домашні візити, спілкування з представниками громади, батьками та вчителями учнів; спостереження за поведінкою дітей, інтерв'ювання, участь у житті громади (святах), спілкування з одногрупниками іноземного походження;

- «аналіз ситуацій» - навчальна практика, що передбачає осмислення реальної ситуації полікультурного спілкування й актуалізує комплекс знань, який необхідно засвоїти при розв'язанні певної проблеми;

- «крос-культурні моделювання» - вимагає інсценізації ситуацій полікультурного спілкування, сприяє самоаналізу і саморефлексії, завдяки чому студенти мають можливість осмислити свою етнічну приналежність, усвідомити себе як носія певної культури;

- «польовий досвід» - передбачає безпосередній досвід комунікативної взаємодії в природних умовах життя етнічної групи.

Значну увагу у дисертації приділено питанню формування полікультурної компетентності студентів, зазначено, що у процесі полікультурного становлення особистість зазнає численних впливів, внаслідок яких вона досягає певного рівня полікультурності. У розділі проаналізовано взаємозв'язок послідовних рівнів становлення полікультурної особистості (міжкультурної чутливості, міжкультурної поінформованості та міжкультурної/полікультурної компетентності) із впливом певних чинників, результатом яких є власна налаштованість, готовність до активних дій у вирішенні полікультурних проблем глобального масштабу, здатність бути провідником культур.

У ході дослідження було визначено, що полікультурна компетентність студентів, майбутніх учителів зокрема, є необхідною складовою їх професійної підготовки, запорукою ефективної фахової діяльності в умовах полікультурності суспільства.

Результати дослідження дають нам підстави стверджувати, що полікультурна освіта в системі професійної освіти в умовах університетів США спрямована на розвиток позитивного сприймання різноманітності суспільства як запоруки прогресу всього людства та успішної самореалізації кожної особистості.

Узагальнивши результати проведеного дослідження, можемо зробити такі **висновки:**

1. Полікультурна освіта в США, починаючи із 70-х років ХХ століття, виступила основною умовою мирного співіснування представників всіх рас, етносів і культур, об'єднаних спільною територією та державою, на засадах справедливості, рівності, толерантності та взаємоповаги.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що у вітчизняній педагогічній науці немає чіткого й однозначного концептуального підходу до визначення поняття «полікультурна освіта». Вчені та педагоги використовують такі споріднені терміни, як «мультикультурна», «полікультурна», «багатокультурна», «інтеркультурна», «транскulturна», «міжкультурна», «кроскультурна» освіта; «полікультурне виховання». У дослідженні визначено полікультурну освіту як цілеспрямований системний педагогічний процес формування загальнолюдських цінностей молодого покоління різноманітних етнічних, культурних груп, громад і об'єднань, умінь жити в полікультурному суспільстві і вирішувати глобальні проблеми людства.

Проаналізувавши й узагальнивши зміст міжнародних документів з освіти, - Декларації ООН, Доповіді Міжнародної комісії з освіти для ХХІ століття, Всесвітньої декларації про вищу освіту для ХХІ століття - визначено провідний концептуальний підхід до з'ясування сутності поняття полікультурної освіти як головного чинника захисту загальнолюдських цінностей, толерантної, мирної взаємодії всіх народів і культур на основі їх взаємозбагачення.

Американськими педагогами поняття «полікультурна освіта» розглядається на основі таких концептуальних підходів: дослідження диверсифікованості

американського суспільства; врахування соціополітичного контексту; реалій міжособистісних стосунків в умовах впливу глобалізаційних процесів; розвитку теоретичних засад полікультурного шкільного, університетського навчання, білінгвальної й полілінгвальної освіти, формування куракулуму та інших.

У ході дослідження було виявлено, що реформування сучасної полікультурної освіти в університетах США має на меті: покращити життя студентів, не зважаючи на їх соціокультурне підґрунтя - забезпечити рівні можливості та ефективне навчання кожного; протистояти будь-яким проявам пригноблення; переоцінити освітні практики (навчання, оцінювання, формування змісту); допомогти виховати громадян, які зможуть мирно жити і продуктивно працювати у сучасному суспільстві.

2. Аналізуючи генезис полікультурної освіти у педагогічних реаліях США, зауважимо, що до 60-х років XX століття були домінуючими ідеології асиміляції (американізації), «плавильного казана», що виявилися непродуктивними і гальмівними в контексті демократичного розвитку американського соціуму. На зміну їм прийшли концепції плюралізму, інтеркультуралізму, інтергрупової, моноетнічної, поліетнічної, білінгвальної, глобальної освіти. Починаючи з 1960-х років, у вищій школі США здійснювалася розробка та утвердження нових підходів, трансформування полікультурної освіти для того, щоб відповідати запитам багатокультурного американського суспільства.

У дослідженні виокремлено чотири етапи розвитку ідей полікультурності: перший етап (60-ті - 70-ті роки XX ст.) - політики сприяння культурному плюралізму, другий етап (70-ті - 80-ті роки XX ст.) - актуалізації ідеології полікультурної освіти, третій етап (80-ті - 90-ті роки XX ст.) - активізації досліджень полікультурної освіти, четвертий етап (90-ті роки XX ст. - початок XXI ст.) - поширення полікультурної освіти як чинника реформування освітніх практик.

Серед чинників, що сприяють актуалізації ідей полікультурності в США, варто виділити: вимоги населення щодо втілення «американської мрії» про рівність і справедливість у житті; збільшення виступів афроамериканського населення й інших етнічних меншин проти расизму й дискримінації; феміністський рух за права жінок і егалітарні відносини між статями; боротьба сексуальних меншин за свої права та людську гідність; значне розширення етнокультурної різноманітності країни, що викликане напливом іммігрантів не лише з Європи, як це було у попередні століття, а й з Азії, Африки, Центральної та Південної Америки.

3. Університетська освіта у США - широкопрофільна, трьохрівнева диференційована система підготовки висококваліфікованих фахівців, що передбачає підготовку бакалаврів, магістрів і докторів; характеризується високим рівнем гнучкості та варіативності. Характерною особливістю цієї системи є інтеграція загальнонаукової, гуманітарної та професійної галузей підготовки студентів університету. Полікультурна освіта студентської молоді в

університетах США здійснюється на основі міждисциплінарного підходу за допомогою введення полікультурного компоненту у викладання гуманітарних, соціально-політичних та етико-педагогічних дисциплін.

Особливого значення у сучасних реаліях США набуває полікультурна освіта студентів педагогічних факультетів у зв'язку із постійним зростанням різноманітності американського суспільства, необхідністю покращення освітніх умов та забезпечення рівнодоступної освіти для кожного учня. Серед програм, що пропонують американські університети, найбільш поширеними є програми полікультурної, багатомовної, білінгвальної, спеціальної, кроскультурної, глобалістичної, урбаністичної освіти.

Встановлено, що особливостями сучасної вищої університетської педагогічної освіти в США є: тенденція до встановлення єдиних галузевих стандартів професіоналізму, поліпшення системи сертифікації фахівців; участь широкого кола державних і громадських організацій у встановленні освітньої політики з урахуванням ідей полікультурності; диверсифікація складу тих, хто вже працює та майбутніх педагогів, прагнення залучити якомога більше представників етнічних чи расових меншин до педагогічної професії; підвищення вимог щодо програм підготовки та професійного розвитку, готовності ефективно працювати із диверсифікованими учнями і студентами.

4. Сучасна система професійної підготовки в університетах США спрямована на розвиток умінь і навичок критичного мислення, здатності активно діяти і вирішувати конфлікти, готовності вести діалог із представниками інших культур, рас, народів, етносів на основі загальнолюдських ідеалів гуманізму, толерантності та справедливості. Полікультурне реформування куракулуму (Multicultural Curriculum Transformation) сприяє включенню полікультурного змісту у програми підготовки студентської молоді в університетах США, що передбачає введення інформації про історію, життя та культуру різних етнокультурних груп для підготовки студентської молоді до життєдіяльності у багатокультурному світі.

Важливими підходами до формування змісту полікультурної освіти університетської молоді США є міждисциплінарний, проблемний, гуманістичний, концептуальний, порівняльний і культурологічний. Реалізація соціокультурного, мовного, когнітивного та академічного принципів навчання у системі вищої професійної освіти забезпечує підготовку фахівців, здатних ефективно працювати в умовах полікультурності американського суспільства.

Сучасними формами та методами організації полікультурної підготовки студентів в університетах США є лекції, семінари, зустрічі з представниками меншин, крос-культурні взаємодії, крос-культурні моделювання, перегляд та обговорення фільмів, читання й обговорення художньої літератури, проведення дискусій, детальне обговорення проблем, аналіз ситуацій полікультурного спілкування, залучення до діяльності спільнот, практичний досвід, що забезпечує безпосередній контакт із представниками іншої культури, розробка змісту

полікультурних занять, залучення до емпіричної (дослідної) діяльності, спостереження, рефлексивне мислення, письмо та інші.

5. Теоретичні напрацювання американських науковців, практичний досвід створення та впровадження програм полікультурної освіти в університетах США потребують ґрунтовного вивчення, критичного осмислення та використання в освітній практиці України.

Дослідження дає змогу сформулювати рекомендації щодо застосування американського досвіду полікультурної освіти студентської молоді у вищих навчальних закладах України: реалізувати міждисциплінарний полікультурний підхід до розробки та створення програм, підручників, навчальних посібників, уточнивши зміст поняття полікультурної освіти з урахуванням нових умов розвитку українського суспільства та світового співтовариства й визначивши полікультурні компетентності, необхідні майбутнім фахівцям для успішної роботи у багатоетнічному та багатокультурному суспільстві; збагатити зміст професійної підготовки педагогів інформацією про полікультурність сучасного суспільства, традиції, звичаї інших народів та етносів; застосовувати освітньо-етнографічні методи навчання, що забезпечить повноцінне розкриття та розуміння цінності інших культур, засвоєння загальнолюдських цінностей та формування полікультурної освіти на національних ідеях українського суспільства.

Виконана робота не вичерпує всіх аспектів проблеми полікультурної освіти в умовах університету. Ми вважаємо за необхідне проведення подальших досліджень і використання зарубіжного досвіду для розвитку сучасної вітчизняної освіти в полікультурному контексті. Перспективними можуть бути дослідження становлення і розвитку полікультурної освіти в інших країнах, педагогічних засад полікультурної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах, вивчення впливу полікультурної освіти на демократичний розвиток суспільства.

Основні положення дисертації висвітлено у таких публікаціях:

1. Гулецька Я.Г. Виховання особистості в умовах полікультурності суспільства // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: 36. наук. праць. - К., 2007. - Кн. I. - С. 49-56.
2. Гулецька Я.Г. Деякі особливості становлення полікультурної освіти в Україні та США // Вісник Національного технічного університету України «КІТ». Філософія. Психологія. Педагогіка. - 2006. - № 2 (17). - С. 112-116.
3. Гулецька Я.Г. Особливості полікультурної освіти вчителів в університетах США // Педагогічні науки: 36. наук. праць. - Бердянськ, 2007. - № 1. - С. 37^3.
4. Гулецька Я.Г. Особливості полікультурної освіти учителів в університетах США // Педагогічний процес: теорія і практика. - 2007. - № 2. - С. 18-30.

5. Гулецька Я.Г. Становлення полікультурної освіти в американській педагогіці // Педагогічний процес: теорія і практика. - 2006. - № 5. - С. 38-47.

6. Приходько Н.Н., Гулецька Я.Г. Поликультурное образование учителей в университетах США // Социальные технологии: 36. науч. работ. - Запорожье: ГУ «ЗИГМУ», 2006. - Вып. 32. - С. 54-63.

7. Гулецька Я.Г. Полікультурна освіта студентської молоді в університетах: Методичні рекомендації. - Київ: «Копі Центр», 2007. - 37 с.

8. Приходько Н.И., Гулецька Я.Г. Проблемы поликультурного образования учителей в университетах США // Особенности управления сельской школой на современном этапе развития общества: 36. материалов конференции. - Запори́жжя, 2007. - С. 199-208.

9. Гулецька Я.Г. Американський досвід полікультурної освіти в системі професійної підготовки вчителів // Українська освіта у світовому часопросторі: Другий міжнар. конгрес. Київ, 25-27 жовтня 2007 р. - К, 2007. - Кн. 1. - С.140-141.

10. Гулецька Я.Г. Вища освіта в умовах полікультурності суспільства // Вища технічна освіта: Проблеми та перспективи розвитку в контексті Болонського процесу: VIII міжнар. наук.-метод. конференція. Київ, 21-22 верес. 2007р. - К., 2007. - С. 265-267.

11. Гулецька Я.Г. Полікультурна освіта в системі професійної підготовки вчителів // Дні науки: Педагогіка професійної освіти: Всеукр. наук. конф. Запори́жжяД 1-12 жовтня 2007 р. - Запори́жжя, 2007. - Т. 3. - С. 275-276.

12. Гулецька Я.Г. Полікультурна освіта учителів в умовах глобалізації суспільства // Сучасні освітні технології у вищій школі: Міжнар. наук.-метод. конференція. Київ, 1-2 листоп. 2007 р. - К., 2007. - Ч. II. - С. 161-162.

Анотація

Гулецька Я.Г. Полікультурна освіта студентської молоді в університетах США. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - «Загальна педагогіка та історія педагогіки». - Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2008.

У дисертації проведено аналіз теоретичних засад полікультурної освіти студентської молоді у сучасних університетах США. Схарактеризовано концептуальні підходи до з'ясування сутності поняття полікультурної освіти, визначено генезис полікультурної освіти у США (60-ті роки ХХ століття - сучасний стан). Висвітлено особливості полікультурної освіти студентів педагогічних факультетів в університетах США, визначено зміст, форми та

методи підготовки студентів педагогічних факультетів до професійної діяльності у полікультурному середовищі, досліджено чинники впливу на розвиток полікультурної компетентності студентів американських університетів. Розроблено методичні рекомендації щодо полікультурної освіти студентської молоді в університетах України.

Полікультурна освіта студентської молоді є засобом формування загальнолюдських цінностей молодого покоління, умінь жити в полікультурному суспільстві і вирішувати глобальні проблеми людства.

Ключові слова: полікультурна освіта студентської молоді, система університетської освіти, полікультурна компетентність, культурна та мовна диверситивність, культурний плюралізм.

Аннотация

Гулецкая Я.Г. Поликультурное образование студенческой молодежи в университетах США. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - «Общая педагогика и история педагогики». - Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка, Киев, 2008.

В диссертации проведен анализ теоретических основ поликультурного образования студенческой молодежи в университетах США. Охарактеризованы концептуальные подходы к определению сущности понятия поликультурного образования, определен генезис поликультурного образования в США (60-е годы XX столетия - современное состояние). Раскрыты особенности поликультурного образования студентов педагогических факультетов в университетах США, определено содержание, формы и методы подготовки студентов к работе в поликультурной среде, исследованы факторы влияния на развитие поликультурной компетентности студентов американских университетов. Разработаны методические рекомендации относительно поликультурного образования студенческой молодежи в университетах Украины.

Поликультурное образование студенческой молодежи является средством формирования общечеловеческих ценностей молодого поколения, умений жить в поликультурном обществе и решать глобальные проблемы человечества.

Ключевые слова: поликультурное образование студенческой молодежи, система университетского образования, поликультурная компетентность, культурная и языковая диверситивность, культурный плюралізм.

Annotation

Guletska Y.G. Multicultural Education of students at Universities of the USA. - Manuscript.

The dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.01 - «General Pedagogics and History of Pedagogics». - Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, 2008.

The dissertation presents the analysis of multicultural education of students as an important part of the university education system of the USA. Theoretical fundamentals of student multicultural education have been given. In the process of the research various conceptual approaches to the essence clarification of the concept «multicultural education* have been characterized, the genesis of multicultural education has been defined; the main multicultural education reforms of university education have been described. The peculiarities of multicultural education of pedagogical faculties' students in the system of university education of the USA have been analyzed. Content, forms and methods of student preparation to work in diverse environment have been considered, as well as the development of multicultural competence of students has been covered.

In the USA current pedagogical research in the sphere of multicultural education are conducted in various directions: conceptualization of multicultural education, American diverse society studies, sociopolitical context, global context of human relations; school, university education, pedagogical education, bilingual and multilingual education, program and curriculum development.

It has been clarified that multicultural education of students is an integral part of professional education, aimed at mastering cultural-educational values of other cultures on the basis of the knowledge about one's own Ethnocultural group, as well as all cultures interaction on the principles of mutual understanding, tolerance, dialogue and pluralism, which is the way to prevent discrimination, nationalism, racism.

According to the results of the analysis the American multicultural education genesis and the basic periods have been defined as follows: 1960-1970th - promoting cultural pluralism, 1970-1980th - multicultural education ideology, 1980-1990th - active researches of multicultural education, 1990th - beginning of XXI century - multicultural education as a means of reestimation educational practices and society.

The development of multicultural university education in the USA is influenced by the state and social organizations, pedagogical alliances and committees: The Holmes Group, National Association of Multicultural Education, American Council on Education, Association of American Universities, National Board for Professional Teaching Studies and others.

The main reforms of the current multicultural university education are aimed at: changing the life of students of different backgrounds and providing equal opportunities and successful learning for everybody; resisting any of the oppression

demonstrations; revaluing educational practices; educating students to live and fruitfully work in dynamic and diverse society.

The system of the university education in the USA is flexible and varies in each state of the country. Multicultural education of students is aimed at multicultural curriculum transformation across disciplines that focuses on revising traditional Eurocentric curriculum content to include the representation of ethnocultural groups traditionally unrepresented in it. The following approaches to education content should be taken into account - comparative, interdisciplinary, conceptual, problem solving, humanistic, cultural.

The main attention is paid to the preparation of students of pedagogical faculties to work with culturally and linguistically diverse students in multicultural society. Approximately 100 universities in the USA offer different programs of teacher education that reflect multicultural ideas, such as Multicultural, Multilingual, Bilingual, Special, Cross-cultural Education, Cultural and Linguistic Diversity, Urban and Multicultural Education, Curriculum and Instruction in a Multicultural Setting and other.

Multicultural education is aimed at the achievement of such pedagogical results as: providing equal learning opportunities, students and teachers awareness of their own culture and cultures of other groups, multicultural programs of education, minorities equal inclusion into global society. The consideration of sociocultural, linguistic, cognitive, academic aspects is needed in multicultural preparation of students.

Multicultural competence is the essential constituent of teacher education that helps to work effectively with diverse students on the basis of humanism, multicultural pluralism, to become the broker of equality and justice. On the basis of studied materials the methodologie guidelines for the multicultural education of students in higher education institutions of Ukraine have been given.

Key words: multicultural education of student youth, system of university education, multicultural competence, cultural and language diversity, cultural pluralism.

Підійсано до друку 07.05.2008р.

Тираж 100 прим.

Надруковано ТОВ «Олександріна»

м. Київ, вул. Антоновича, 180

тел. (044) 521-00-74.